

ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

УДК 371.4:001.83Макаренко

А. Д. БАЛАЦИНОВА

ЕТАПИ Й ОСНОВНІ ФОРМИ НАУКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ЛАБОРАТОРІЇ “МАКАРЕНКО-РЕФЕРАТ” З УКРАЇНСЬКИМИ МАКАРЕНКОЗНАВЦЯМИ

У статті зроблено спробу визначити етапи й основні форми наукового співробітництва всесвітньо відомого центру макаренкознавства – лабораторії “Макаренко-реферат” Марбурзького університету (ФРН) – з українськими дослідниками життя та творчості видатного педагога А. С. Макаренка.

Ключові слова: співробітництво, етапи, форми, лабораторія “Макаренко-реферат”, українське макаренкознавство.

9 лютого 2015 р. виповнилося 47 років від заснування лабораторії “Макаренко-реферат” Марбурзького університету (ФРН). Протягом цього часу лабораторія так багато зробила з вивчення життя та творчості видатного педагога, популяризації його ідей, що стала всесвітньо визнаним науково-дослідним центром макаренкознавства. У зв’язку з цим заслуговує на увагу той факт, що склад цієї лабораторії завжди був нечисленним і більшість досліджень проводила одна людина – її співзасновник і незмінний керівник Г. Хілліг. Український учений М. Гетманець характеризує його як людину небаченої працьовитості, цілеспрямовану й сумлінну в наукових пошуках, якій незалежність від цензурних обмежень та ідеологічного пресингу давала змогу відкрито полемізувати з догмами радянського макаренкознавства і “відкривати” справжнього Макаренка [2]. Ці якості викликали довіру до німецького дослідника багатьох учених колишнього СРСР, у тому числі й українських (О. Абарінова, М. Гетманця, В. Марочка, В. Моргуна, Ф. Науменка, М. Окси та ін.), і з часом між ними склалася творча співпраця, що виявилася дуже плідною.

Аналіз стану наукової розробки проблеми свідчить, що окремих аспектів діяльності лабораторії “Макаренко-реферат” Марбурзького університету торкалися у своїх дослідженнях Л. Гриценко, С. Карпенчук, М. Окса, А. Фролов та ін. Внесок Г. Хілліга у справу вивчення та пропаганди науково-педагогічної спадщини А. С. Макаренка характеризували О. Абарінов, Т. Бондар, М. Гетманець, І. Зязюн, В. Моргун та ін. Проте співробітництво лабораторії з українськими макаренкознавцями ще не було предметом спеціального вивчення.

Мета статті – визначити етапи й основні форми наукового співробітництва лабораторії “Макаренко-реферат” Марбурзького університету з українськими макаренкознавцями.

Співпраця між лабораторією “Макаренко-реферат” і українськими науковцями зароджувалася в умовах геополітичного, економічного та ідеологічного протистояння двох суспільно-політичних систем у роки “холодної війни”, яке позначилося й на роботі над спадщиною А. С. Макаренка.

В аспекті досліджуваної проблеми особливий інтерес викликає огляд Г. Хіллігом сорока років його досліджень в Україні життя та діяльності видатного педагога [6]. Зокрема, в ньому розкрито умови, в яких доводилося працювати німецькому вченому в радянські часи, особливості його співпраці з українськими колегами. Тільки через 20 років від початку своїх регулярних поїздок до Радянського Союзу Г. Хілліг зміг побувати в Полтаві й Кременчуці, які поряд із Харковом і Києвом цікавили його найбільше. Це було пов’язано з тим, що через військові виробництва ці міста були закриті для іноземців.

Існували певні обмеження для німецького дослідника й при роботі в державних бібліотеках та архівах Києва й Харкова. Хоча він із 1971 р. вільно працював з відкритими фондами (книгами, журналами, центральними та місцевими газетами), доступ до генеральних каталогів бібліотек і архівів для нього, як іноземця, в радянські часи був закритий.

Неоднозначною виявилася реакція радянських макаренкознавців на публікації біографічних і текстологічних знахідок, зроблених лабораторією “Макаренко-реферат”. Вона коливалася від гнівних викриттів (марбуржців називали тенденційними буржуазними інтерпретаторами спадщини видатного педагога та навіть її “фальсифікаторами”) до тихого використання результатів досліджень лабораторії у своїх власних роботах без посилання на джерела. Як наслідок, співробітників лабораторії не запрошували виступати на конференціях у СРСР не тільки всесоюзного, а й обласного рівня (наприклад, на науково-практичних конференціях у Полтаві в 1986 та 1988 рр.). “Ми були персонами нон грата”, – зазначає Г. Хілліг [6, с. 7].

Водночас вітчизняні науковці, які ставилися до німецького дослідника з довірою й намагалися допомогти йому в з’ясуванні деяких питань макаренкознавства, відчували на собі стеження відповідних органів і тому поводитися обережно та стримано [2].

З розпадом СРСР на початку 90-х рр. ХХ ст. перешкоди в міжнародному науковому співробітництві були усунені, значно спростився доступ дослідників до архівних матеріалів (у тому числі, розсекреченого в 1993 р. сімейного архіву А. С. Макаренка) і співпраця між лабораторією “Макаренко-реферат” та українськими макаренкознавцями отримала нові, більш широкі можливості.

Розглянемо основні форми цієї співпраці в радянській і пост-радянській періоди.

Серед українських макаренкознавців перші контакти Г. Хілліг установив із завідувачем кафедри педагогіки і психології Львівського державного університету, старійшиною радянського макаренкознавства, відповідальним редактором авторитетної серії науково-педагогічних збірників

“А. С. Макаренко” Ф. Науменком (1901–1991), із яким у нього з 1972 р. зав’язалося багаторічне дослідницьке листування [4; 6]. Український учений консультував німецького колегу щодо перекладу окремих творів А. С. Макаренка іноземною мовою, із власного архіву надсилав йому фотографії видатного педагога, уточнював окремі факти його життєвого шляху. За Г. Хіллігом, ті його питання, на які Ф. Науменко не міг відповісти самостійно, він переадресовував компетентним особам. Отримані відповіді львівський макаренкознавець згодом вставляв у свої власні листи до керівника лабораторії “Макаренко-реферат”, позбавляючи тим самим своїх радянських колег небезпеки переслідування за законом про “розголошення таємниць іноземцям”. Наприклад, наприкінці 70-х – на початку 80-х рр. Ф. Науменко розшукав і на прохання Г. Хілліга розпитав деяких колишніх вихованців колонії ім. М. Горького про хід її заселення. Так їм вдалося з’ясувати, хто належав до перших шести вихованців колонії, які згадувалися в “Педагогічній поемі”, і як згодом склалася їхня доля [6].

Під час своїх поїздок до Львова німецький вчений багато разів зустрічався з Ф. Науменком і обговорював із ним актуальні проблеми макаренкознавства.

У 1983 р. на прохання Г. Хілліга Ф. Науменко ознайомився з рукописом російськомовного видання спогадів В. Макаренка “Мій брат Антон Макаренко. Спогади, листи”. На відміну від відгуків багатьох радянських макаренкознавців, у яких він називався “недобитим білогвардійцем”, у рецензії українського вченого сказано серед іншого: “Я заздрю Вам, що Вам вдалося виявити такий феномен, як рідний брат А. С. Макаренка. Не скористатися його інформацією було б просто непростачно... Спогади В. С. Макаренка намагаються замовчати. Це, звичайно, нерозумно. У них є й безцінні відомості про А. С. Макаренка. Спогади В. С. Макаренка, незважаючи на їх одіозність і суб’єктивізм, не пройдуть повз увагу серйозних учених. Вони увійшли в ужиток міжнародного макаренкознавства” [7]. Ці слова можна побачити на обкладинці книги, що вийшла у Марбурзі в 1985 р. під редакцією і з коментарями Г. Хілліга (“*Opuscula Makarenkiana*” № 3).

Ф. Науменко передавав німецькому колезі й деякі макаренкознавчі документи для публікації у виданнях лабораторії. Зокрема, переданий ним текст стенографічного звіту історичного засідання Українського науководослідного інституту педагогіки (УНДІП) 14 березня 1928 р., на якому розглядалася розроблена А. Макаренко для комуни ім. Ф. Е. Дзержинського педагогічна концепція, був включений Г. Хіллігом у 1991 р. до книги “На вершині “Олімпу”. Добірка документів про конфлікт Макаренка з представниками українського “соцвиху” (лютий–березень 1928 р.)” (“*Opuscula Makarenkiana*” № 12) [6].

У 1982 р. в серії “*Makarenko-Materialien*” (“Матеріали про Макаренка”) у Марбурзі вийшла четверта книга під назвою “Україніка. Педагогічна діяльність А. С. Макаренка у світлі українськомовної преси (1924–1937 рр.)”. У ній вперше Г. Хіллігом були зібрані статті про педагогічну діяльність

А. С. Макаренка в колонії ім. М. Горького та комуні ім. Ф. Е. Дзержинського із газет, тематичних збірників, журналів Харкова, Києва, Полтави. Варто зазначити, що ця публікація мала посвяту – “Федору Науменку – Нестору радянського макаренкознавства”. У наступному ж році за заслуги перед макаренкознавством і за дослідження з історії педагогіки України Марбурзький університет присвоїв українському вченому звання почесного доктора філософії.

У контексті дослідження привертає увагу той факт, що вже у 1987 р. у передмові до шостої книги серії “Opuscula Makarenkiana” “Самоствердження чи конформізм? До питання ідейно-політичного становлення А. С. Макаренка” Ф. Науменко, аналізуючи стан макаренкознавства в СРСР, відзначав: “Наше радянське макаренкознавства певною мірою все ще “вариться у своєму соку”. Воно не приділяє достатньої наукової уваги тим роботам, які публікуються за кордоном. Ці роботи оцінюються лише як свідчення поширення ідей великого педагога... Наше вітчизняне макаренкознавство потребує широких і ділових дискусій, причому з міжнародним горизонтом, з усіх основних питань життя і творчості А. С. Макаренка” [б, с. 10].

Зазначимо, що в серйозності досліджень, що ведуться в Марбурзькому університеті, львівського макаренкознавця переконав М. Гетманець, нині доктор філологічних наук, професор Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. За рекомендацією Ф. Науменка Г. Хіллїг установив контакти як із ним, так і з іншими харківським макаренкознавцями (М. Оксою, Л. Поповою, Б. Наумовим).

М. Гетманець у 1989 р. на сторінках журналу “Радянська педагогіка” опублікував рецензію на збірник статей “Століття Антона Макаренка. Нові дослідження до біографії” (1988), який було видано лабораторією “Макаренко-реферат” до 100-річчя з дня народження видатного педагога. Він неодноразово консультував співробітників лабораторії, зокрема при підготовці ними до друку переписки А. Макаренка з М. Горьким, яка вийшла у 1990 р. (“Opuscula Makarenkiana” № 11), а також на прохання Г. Хіллїга написав передмову до його дослідження “Макаренко в рік “Великого терору” (1998) (“Opuscula Makarenkiana” № 21).

Г. Хіллїг неодноразово зустрічався з М. Гетманцем як у радянський, так і пострадянський час, а листування між двома макаренкознавцями триває й сьогодні.

З 70-х рр. ХХ ст. зав’язалося листування Г. Хіллїга з директором Педагогічно-меморіального музею А. С. Макаренка у Кременчуці П. Лисенком. Свідченням того, наскільки плідною виявилася їхня співпраця, є той факт, що завдяки накресленому В. С. Макаренко на прохання марбуржців детальному плану, співробітникам музею вдалося встановити місце знаходження на Крюківському кладовищі могили померлого в 1916 р. Семена Макаренка – батька Антона і Віталія. Після публікації цього плану в Марбурзі в 1973 р. в цю ж могилу були перенесені останки їхньої матері,

яка померла в 1931 р. в Харкові [6]. Проте, як зазначалося вище, ознайомитися з макаренківськими місцями в Кременчуці й дослідити фонди музею німецький учений зміг тільки на початку 90-х рр.

Багаторічні наукові зв'язки поєднують Г. Хілліга з М. Оксою. Зокрема, його інформація дала змогу німецькому вченому розшукати в Державному архіві Харківської області фонди документів про заснування в 1927 р. й очолювану А.С. Макаренком комуну імені Ф.Е. Дзержинського ГПУ-НКВС УРСР, що розміщувалися в архіві під невідомою раніше довоєнною назвою цього закладу – “Харківський комбінат НКВС СРСР ім. Ф. Е. Дзержинського, 1934–1941 рр.” [6].

У 1988 р. на запрошення Г. Хілліга українські макаренкознавці вперше взяли участь у західнонімецькому виданні – збірці “Сторіччя Антона Макаренка. Нові дослідження до біографії”. В основному вони представили публікації, що раніше були зроблені в різних радянських виданнях: Ф. Науменко – “Ці перші”... (про заселення колонії ім. М. Горького), “До проблеми авторства брошури “Безпритульність і боротьба з нею”; М. Окса – “Гегель і Фейєрбах” (протокольний запис доповіді А. Макаренка 1922 р.), “Нові архівні матеріали про діяльність Макаренка в Харківській окружній комісії допомоги дітям”; Г. Хілліг і М. Окса – “Сім смертей Антона Макаренка. Легенди та факти про події 1 квітня 1939 р.”) [5].

Підкреслимо, що вперше учасниками наукових заходів, які організувала лабораторія “Макаренко-реферат”, українські дослідники життя і творчості А. Макаренка стали в 1989 р. у складі великої групи макаренкознавців із СРСР. Вони взяли участь у 6-му Міжнародному макаренкознавчому симпозіумі “Сучасний стан та перспективи макаренкознавства” (Раушхольцхаузен, 28 квітня – 2 травня 1989 р.). На ньому зібралися фахівці з ФРН, Англії, Угорщини, НДР, Данії, Ізраїлю, Польщі, СРСР, США, Фінляндії, Чехословаччини, Швейцарії.

Українські макаренкознавці на симпозіумі представили такі доповіді: М. Окса – “Проблема діалектики і цілепокладання виховного процесу в спадщині А. С. Макаренка”; М. Ярмаченко – “Про впровадження макаренківської спадщини в сучасну практику виховання”, М. Гетманець – “Макаренко як письменник-педагог”, С. Сухорський – “Внесок львівських макаренкознавців у вивченні спадщини видатного педагога”, Ф. Науменко – “Н. К. Крупська і А. С. Макаренко” [5].

М. Окса у своєму виступі на симпозіумі “Хто і чому ліквідував комуну ім. Ф. Е. Дзержинського?”, текст якого був підготовлений ним у співавторстві з Ф. Науменком, оприлюднив невідомий до того макаренкознавцям документ – донос на А. Макаренка, який зберігався в особистій справі педагога в архіві МВС УРСР у Києві. У ньому партійна організація комуні імені Ф.Е. Дзержинського звинувачувала педагога в “контрреволюційних”, “антирадянських” висловлюваннях і з цим побічно у “троцькізмі”. За оприлюднення цього документа М. Оксу було піддано критиці в радянській пресі. Зокрема, В. Кумарін, один із провідних радянських макаренкознав-

ців, звинуватив українського дослідника в незаконному привласненні архівних матеріалів і розголошенні їхнього делікатного змісту за кордоном [3]. Зауважимо, що М. Окса отримав документ цілком легально – він знайшов його копію у спадщині відомого радянського макаренкознавця М. Ніжинського.

Разом з іншими українськими фахівцями (Н. Абашкіна, В. Сухорський) М. Окса консультував марбуржців при підготовці ними дванадцятої книги із серії “Opuscula Makarenkiana” – “На вершині “Олімпу”. Добірка документів про конфлікт Макаренка с представниками українського “соцвиху” (лютий – березень 1928 р.)” (1991).

Як відомо, наукова істина може бути встановлена тільки в результаті колективних пошуків і плідних творчих дискусій. У зв’язку з цим заслуговує на увагу той факт, що у 1991 р. полтавський макаренкознавець В. Моргуни вступив у наукову суперечку з Г. Хіллігом щодо макаренківського твору “Криза сучасної педагогіки” (1917) – дипломної роботи Антона Семеновича в Полтавському вчительському інституті. Діалог-дискусію між ними 17 вересня опублікувала газета “Освіта”, а 24 вересня – газета “Комсомолец Полтавщини”.

Варто зазначити, що прагнучи до максимальної об’єктивності, Г. Хілліг у складних, не цілком зрозумілих йому питаннях звертається за допомогою до українських дослідників, тому нерідко роботи публікуються ними у співавторстві. На думку М. Гетманця, не останню роль у цьому відіграють суто людські якості німецького вченого: комунікабельність, шанобливе ставлення до колег, прагнення захопити їх пошуковою роботою.

Спільні публікації Г. Хілліг має з О. Абаріновим – “Випробування владою. Київський період життя Макаренка (1935–1937 рр.)” (2000), “Шкідливий рецензент А. Макаренко” (2004); М. Оксою – “Сім смертей Антона Макаренка. Легенди і факти про події 1 квітня 1939 р.” (1988), “Метаморфози Г. Г. Ващенко: додаткові штрихи до портрета українського вченого, якому не вдалося вийти з тіні А. С. Макаренка” (2000), “Між двох вогнів. А.С. Макаренко в Полтаві (1919–1920 рр.)” (2002), “До історії виникнення колонії ім. М. Горького” (2003); В. Марочком – “Свідоцтва щирої дружби: Спогади К. С. Кононенка про А. С. Макаренка” (1997), “Педагог Макаренко – “шеф” розвідників?” (1999), “Репресовані педагоги України: жертви політичного терору (1929–1941)” (2003); В. Моргуном і М. Оксою – “Г. Ващенко – педагог від Бога” (2000).

Зокрема, стосовно своєї співпраці з О. Абаріновим над книгою “Випробування владою. Київський період життя Макаренка (1935–1937 рр.)” Г. Хілліг пише: “Без нашої спільної продуктивної роботи ця книга, в якій вперше детально описується замовчувана раніше діяльність педагога-письменника в центральному апараті НКВС Української РСР, навряд чи була б можлива” [6, с. 9]. Наведені в ній архівні оригінали автобіографії, особового листка з обліку кадрів, рапорт А. С. Макаренка, що відносяться до цього періоду, стали сенсаційним відкриттям для більшості дослідників біографії видатного педагога.

З 1999 р. розпочинається історія не тільки плідної співпраці, а й багаторічної дружби між марбурзьким дослідником і редакцією науково-практичного журналу “Постметодика”, який видається Полтавським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського. Цьому передувало обрання Г. Хілліга 2 квітня 1996 р. іноземним членом відділення теорії та історії педагогіки АПН України. За час, що минув, у “Постметодиці” було надруковано понад 20 його праць, а з 2001 р. він – член редакційної колегії журналу [1].

9–10 квітня 2002 р. в Полтаві пройшов міжнародний семінар “А. С. Макаренко і світова педагогіка”, присвячений 10-річчю Міжнародної макаренківської асоціації та 75-річчю з дня створення трудової комуні ім. Ф. Е. Держинського. У ньому взяли участь педагоги з України, Росії, Угорщини, Німеччини, Чехії, заочно Білорусі, Польщі. Г. Хіллів виступив з доповіддю “А. Макаренко і влада”. Українське макаренкознавство на семінарі презентували: Н. Абашкіна, М. Євтух, І Зязюн, Л. Крамущенко, П. Лисенко, Б. Наумов, М. Окса, М. Ярмаченко та ін. [5].

До цього семінару за редакцією І. Зязюна було видано двотомник документів і матеріалів про Полтавську трудову колонію ім. М. Горького (1920–1926 рр.). Підготовлений у Полтавському педагогічному університеті, він став першою спробою видання мовою оригіналу відповідних джерел, у тому числі й листів А. С. Макаренка. У 2003 р. у журналі “Постметодика” Г. Хіллів опублікував свою рецензію на цей двотомник. У ній він зазначив, що тільки 39 із 128 архівних документів у ньому є справжніми.

Публікації цієї рецензії передувала тривала (більше півроку) інтенсивна дискусія між німецьким макаренкознавцем і професором Полтавського державного педагогічного університету В. Моргуном з проблем видання макаренківських архівних матеріалів. Матеріали дискусії увійшли до книги “Полтавська трудова колонія ім. М. Горького. Полеміка, документи, портрети (1920–1926 рр.)” (“Opuskula Makarenkiana” № 25), яку Г. Хіллів презентував 15 листопада 2003 р. у Полтавському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського на зустрічі з нагоди 40-річчя своєї творчої діяльності.

Висновки. Таким чином, у розвитку наукового співробітництва між лабораторією “Макаренко-реферат” і українськими макаренкознавцями можна виокремити два етапи. Перший етап охоплює 1968–1991 рр. і характеризується встановленням зв’язків між співробітниками лабораторії “Макаренко-реферат” (Г. Хіллів, З. Вайтц) та окремими українськими макаренкознавцями (М. Гетманець, В. Марочко, Ф. Науменко, М. Окса, П. Лисенко та ін.), появою форм взаємодії, які в умовах ідеологічного протистояння в роботі над спадщиною А. Макаренка між західними й радянськими дослідниками сприяли обміну науковою інформацією та результатами досліджень (листування, консультування, рецензування, обмін макаренкознавчими матеріалами, участь українських учених в організованих лабораторією “Макаренко-реферат” міжнародних макаренкознавчих форумах, публікація робіт у західнонімецьких і радянських виданнях тощо).

Другий етап – з 1992 р. до сьогодні – характеризується активною співпрацею співробітників лабораторії “Макаренко-реферат” з ширшим колом українських дослідників життя і творчості А. С. Макаренка. На цьому етапі поряд з формами співробітництва, що забезпечують обмін науковою інформацією та готовими результатами досліджень, з’являються нові – спільні наукові дослідження з різних макаренкознавчих проблем (Г. Хілліг і О. Абарінов, Г. Хілліг і М. Окса, Г. Хілліг і В. Марочко та ін.). Цьому сприяло не тільки усунення перешкод у міжнародному науковому співробітництві після розпаду СРСР, а й отримання дослідниками вільного доступу до архівних матеріалів, у тому числі й сімейного архіву А. Макаренка, розсекреченого у 1993 р.

Завдяки науковому співробітництву лабораторії “Макаренко-реферат” і українських макаренкознавців були не лише відкриті, а й глибше висвітлені або уточнені невідомі факти життя А. С. Макаренка і його педагогічної практики.

Список використаної літератури

1. Бондар Т. О. Видатний марбурзький макаренкознавець: нарис про Гьотца Хілліга / Т. О. Бондар // Постметодика. – 2011. – № 3. – С. 13–17.
2. Гетманец М. Ф. Статті о Макаренко педагоге и писателе / М. Ф. Гетманец, И. О. Гетманец. – Харьков : Майдан, 2013. – 170 с.
3. Кумарин В. Уроки Марбурга: Заметки с международного симпозиума, посвященного творчеству А. С. Макаренко / В. Кумарин // Учит. газета. – 1989. – № 58. – С. 3.
4. Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України, відділ рукописів, ф. 148 (Наум), спр. 1132, п. 150 (І. Ф. Науменко Листи до Хілліга Г.). – Арк. 1–33.
5. Фролов А. А. А. С. Макаренко в СССР, России и мире: историография освоения и разработки его наследия (1939–2005 гг., критический анализ) / А. А. Фролов. – Нижний Новгород : Изд-во Волго-Вятской академии гос. службы, 2006. – 417 с.
6. Хиллиг Г. В Украину, к Антону Макаренко... 40 лет исследований на родине кумира / Г. Хиллиг // Постметодика. – 2013. – № 1. – С. 6–11.
7. Makarenko Vitalij. Mojbrat Anton Semenovič: vospominanija, pis'ma / Vitalij Makarenko / [Red. iavtorkommentarijev: Gëtc Chillig; Laboratorija A. S. Makarenko NII Sraivnitel'noj Pedagogiki Marburgskogo Univ]. – Marburg : Makarenko-Referat, 1985. – XVIII, 200 S. – (Opuscula Makarenkiana; Nr. 3).

Стаття надійшла до редакції 21.02.2015.

Балацинова А. Д. Этапы и основные формы научного сотрудничества лаборатории “Макаренко-реферат” с украинскими макаренковедом

В статье сделана попытка определить этапы и основные формы научного сотрудничества всемирно известного центра макаренковедения – лаборатории “Макаренко-реферат” Марбургского университета (ФРГ) – с украинскими исследователями жизни и творчества выдающегося педагога А. С. Макаренко.

Ключевые слова: сотрудничество, этапы, формы, лаборатория “Макаренко-реферат”, украинское макаренковедение.

Balatsynova A. Stages and Main Forms of Scientific Cooperation of Makarenko-Referat Laboratory with the Ukrainian Researchers of Makarenko

In article attempt to define stages and main forms of scientific cooperation of the world renowned centre of Makarenko studies, Makarenko-Referat laboratory of the University of Marburg (Federal Republic of Germany) with the Ukrainian researchers of life and legacy of a prominent pedagogue A.S. Makarenko.

It is determined, that the first stage encompasses 1968–1991 years and is characterized by the establishment of connections between the associates of the Makarenko-Referat laboratory (H. Hillig, S. Weitz) and individual Ukrainian researches of Makarenko (M. Hetmanets', V. Marochko, F. Naumenko, M. Oksa, P. Lysenko etc.), emergence of the forms of cooperation that, under the circumstances of ideological confrontation in the studies of A.S. Makarenko's legacy between Western and Soviet researchers, benefited exchange of scientific information and results of studies (written correspondence, consultation, peer-review, exchange of data on Makarenko studies, participation of the Ukrainian scientists in the international forums organized by the Makarenko-Referat laboratory, publication of articles in West German and Soviet magazines etc.)

The second stage – since 1992 until now – is characterized by the active cooperation of the Makarenko-Referat laboratory associates with a wider range of Ukrainian researchers of A.S. Makarenko's life and work. On this stage, besides the forms of cooperation that provide for exchange of scientific information and results of studies, common scientific researches on different problems of Makarenko studies emerge (H. Hillig and O. Abarinov, H. Hillig and M. Oksa, H. Hillig and V. Marochko). This was benefited not only by elimination of the barriers in the international scientific cooperation after dissolution of the USSR, but also by the researches obtaining a free access to the archive data, including the family archive of A.S. Makarenko which was declassified in 1993.

It is determined that owing to the scientific cooperation of Makarenko-Referat laboratory with the Ukrainian researches of Makarenko the unknown facts of life and pedagogical practice of A. S. Makarenko were not only discovered, but also elucidated and specified.

Key words: *cooperation, stages, forms, Makarenko-Referat laboratory, Ukrainian Makarenko studies.*